

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ

Η ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΟΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΘΕΤΙΚΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΑΣ

Θά ἔπρεπε κανεὶς νά περιμένῃ ὅτι μία φιλοσοφικὴ Σχολὴ ἦτις προήλθεν ἀπὸ τοὺς κυνικοὺς θά ὑποθέτει καὶ τὴν περιφρονητικὴν αὐτῶν στάσιν ἀπέναντι τῆς καθαρᾶς θεωρητικῆς μαθησεως. Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς κυνικοῖς φιλοσόφοις, τουλάχιστον παρὰ τῷ Ἀντισθέней, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὴν καθαρὰν θεωρίαν ἦτο μᾶλλον καθαρὰ θεωρία ἢ πράξις. Καὶ οὕτως εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Στοᾷ, σπανίως ὅμως, κρίσεις, τινὰς περιφρονητικὰς περὶ τῆς ἀξίως τῆς καθαρᾶς θεωρίας. Πλὴν αὐταὶ οὐδεμίαν σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἤσκησαν ἐπὶ τῆς πραγματικῆς σχέσεως τῆς Στωϊκῆς Σχολῆς πρὸς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Τουναντίον ἀπὸ διττῆς ἀπόψεως ἡ σχέσις ὑπῆρξε ατενοτάτη.

Πολλοὶ φιλόσοφοι τῆς Σχολῆς τούτης ἔδρων ταυτοχρόνως καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου εἰδικῆς τινος ἐπιστήμης, ἐπιστημονικοὶ δὲ ἐρευνηταὶ ἠσθάνοντο τοὺς ἑαυτοὺς των νά ἔλκωνται ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν τῆς Στοᾶς;—τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο εἶναι καὶ ἀπόδειξις, ὅτι ὀλόκληρον
.....
ἔγγονο ἐπέτευχε τὸν πάππον χωρὶς νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἢ ἀκόμη νὰ τὸ ἐπιθυμήσῃ. Μὲ βαθὺ πένθος ἔθαψε τὸ πτώμα τοῦ πάππου τοῦ Ἀκριοῦ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἀντήλλαξε τὸ βασιλεῖον τὸ δπόιον ἔπεισε εἰς τὸ μεριδίον του κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πάππου του. Πλὴν δὲ τὸν κατεδίωξε περισσότερον ὁ φθόνος τοῦ πεπρωμένου. Ἡ σύζυγός του Ἀνδρομέδα τοῦ ἐδώρησε πολλοὺς ὠραίους υἱοὺς εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἐπέζησεν ἡ δόξα τοῦ πατρὸς των.

Γ. ΣΒΑΜΠ

τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τῆς Σχολῆς ταύτης δὲν ἔστερεῖτο ποσῶς τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματός.

Ἡδὴ ὁ Ζήνων ἐκτὸς τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ ἔργων ἔγραψε καὶ «πέντε μέρη ὁμηρικῶν ζητημάτων», ὁ Χρύσιππος ἐπίσης δὲν συνέγραψε μόνον φιλοσοφικὰ δοκίμια ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς γραμματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ γεγονότος. Καὶ καθὼς ὁ Περσάϊος ὡς καὶ ὁ Σφαῖρος ἀπὸ τὸν Βόσπορον συνέγραψάν «Τὸ πολίτευμα τῶν Σπαρτιατῶν», οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ ὀλιγώτερον σημαντικὰ μέλη τῆς Σχολῆς ἠσχολήθησαν μὲ ἱστορικὰ ζητήματα.

Ἐκεῖ ὅμως ποῦ ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἐπιστήμης ἔφθασε τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ μέση Στοᾶ. Ὁ Παναίτιος δὲν ἦτο μόνον Ἀστρονόμος, γνώστὸς δὲ ἀπὸ τὴν περίφημον θεωρίαν του περὶ τῶν κομητῶν, καὶ γεωγράφος, ἀλλὰ καὶ ἱστορικός καὶ μάλιστα ὄχι μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτὸς τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἔργων συνέβαλεν καὶ μὲ μίαν σημαντικὴν αὐτοῦ μελέτην περὶ τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς Σχολῆς του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Θρησκείων. Ὁ Ποσειδώνιος ἦτο ἕνας πολὺ-πλευρὸς ἐρευνητής. Αἱ σκέψεις του καὶ αἱ μέθοδοί του ἦσαν Πρωτότυποι τόσῳ ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ, ὅσῳ καὶ ἐν τῇ Μαθηματικῇ καὶ Φυσικῇ Γεωγραφίᾳ, ἐπὶ τῇ βᾶσει δὲ αὐτῶν ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν τῆς καταμετροῦσεως τοῦ γῆνιου μεσημβρινοῦ. Ἐκτὸς δὲ τούτων συνέγραψε καὶ μίαν παγκόσμιον ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀναστολῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθε-

ρίας μέχρι της Δικτατορίας του Σύλλα (145—82 π. Χ.).

Ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Στοᾷ ὁ Σενέκας εἶναι ἐκείνος ποῦ διετήρησε τὰς Ἐπιστημονικὰς Παραδόσεις τῆς Σχολῆς. Καί ἱστορικὰς μὲν μελέτας, καθὼς φαίνεται, δὲν ἔκαμε αὐτὸς, ἀλλ' ἐν τῇ Φυσικῇ Ἐπιστῆμῃ καὶ ἂν δια τῶν διαφόρων αὐτοῦ μελετῶν, αἵτινες δὲν διεσώθησαν ὡς καὶ τῶν naturales quaestiones, αἵτινες διετηρήθησαν μέχρις ἡμῶν, δὲν ἐδίδαξε τίποτε νεώτερον. πάντως δια τῆς δυνατῆς αὐτοῦ γραφίδος συνετέλεσεν, ὥστε τα παρ' ἄλλων ὡς π. χ. τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ποσειδωνίου, διδασθέντα νῦ διδασθῶν εἰς εὐρύτερον κύκλον. Δὲν περιορίσθη δὲ μόνον εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν προηγηθέντων αὐτοῦ σοφῶν παρατηρήσεις, ἀλλὰ παρέλαβε ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ διαφόρους μύθους ὡς π. χ. ὅτι δύνανται νὰ προέλθουν ζῶα ἀπὸ τὴν φωτιάν καὶ ἄλλους. Ἰδίως παρατηρήσεις δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι οὐδόλως ἔκαμεν. Καὶ κωχᾶται μὲν διὰ τὰς γνώσεις του, τὰς ὁποίας ὡς ἐπιμελὴς ἀμπελουργὸς ἀπέκτησε περὶ τοῦ ὄριου τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους, ἡμιλεῖ ὅμως ἀμέσως μετὰ τοῦτο περὶ «τοῦ αἰωνίου ψύχους» κάτωθεν τῆς γῆς, πράγμα ποῦ μᾶς πείθει, ὅτι οὐδέποτε ἔσκαψε ὀλίγον βαθύτερον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξετάσῃ τὴν θερμοκρασίαν. Καὶ ἂν καὶ χλευάζει τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ καθὼς καὶ τὸν δωδεκάδελτον νόμον ὅστις τιμωρεῖ τοὺς ἀνηθῶπους ποῦ διὰ διαφόρων μαγικῶν ἐκφορᾶσεων ἐμάγευσαν τοὺς ἀγροὺς τῶν συμπολιτῶν των, ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι εἰς ἔπακρον δεισιδαίμων, πάσῃ ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν ὁ ρωμαϊκὸς κληρὸς καὶ ὄχι ὀλιγώτερον ἢ Στωϊκῇ Σχολῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημασίαν τῶν οἰωνῶν ἀνήγαγον εἰς ὑπέροχον σύστημα. Τὰς ὑποδιαίρεσεις τῶν προμηνημάτων τῆς Ἀστραπῆς, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Gaecina ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερέων τῶν Ἐτρούσκων μνημονεῖ εἰς ἴσου σοβαρῶς ὁ Σενέκας πρὸς ἐκείνας τοῦ Στωϊκοῦ Ἀττάλου.

Ὁ Σενέκας πιστεύει εἰς φυσικοὺς νόμους (jura naturae) οἵτινες ἰσχύουν πανταχοῦ, τόσῳ κάτωθεν τῆς γῆς, ὅσῳ καὶ ἄνωθεν αὐτῆς, πιστεύει καθὼς καὶ ὀλοκλήρως ἢ Στοᾷ, εἰς τὴν ἀναλοῖωτον ἀναγκαστικότητα τοῦ πεπρωμένου, ταυτοχρόνως δὲ δὲν ἐπιθυμεῖ ν' ἀρηθῆ εἰς τὰς ἱερὰς ὑποσχέσεις (τὰ ταξίματα

τὴν δυνατότητα ν' ἀποτρέπουν ἐπαπειλοῦντι κακόν. Διὰ ταῦτα παραδέχεται, ὅτι παρὰ τῶν Θεῶν κατὰ ἔχει ἀφεθῆ μετέωρον, ἵνα μεταβληθῆ εἰς καλόν, ὅταν παρακλήσεις ἀπειθῶν ποῦ πρὸς τοὺς Θεοὺς, ὅταν ἱερὰ ὑποσχέσεις μόνον πρὸς αὐτοὺς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Αἱ ἱερὰ δὲ αὐτὰ ὑποσχέσεις ἔχουν καθορισθῆ ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸ πεπρωμένον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, σὺζει ἀμφοτέρω. Τὴν ἰσχὺν τῶν θρησκευτικῶν πράξεων καὶ τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ πεπρωμένου. Τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν αἰτιότητα.

Ἀμφοτέρω, ἢ ἔλλειψις ἀκριβῶν μεθόδων καὶ ἢ ἀνάμιξις θρησκευτικῆς πίστεως εἶναι τὰ ἐλαττώματα τῆς Φυσικῆς του ἐρεύνης. Ἐνα προτέρημα ὅμως ποῦ χαρακτηρίζει τὸν Σενέκαν εἶναι ὁ ἀνά πᾶν βῆμα προβάλλον θαυμασμὸς τῆς ὠραιότητος καὶ τοῦ ὑπερόχου τῆς φύσεως καὶ κυρίως τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ. Τὸ αἶσθημα ταῦτο ἐπεκράτει καὶ πρὸ τοῦ Σενέκα ἐν τῇ Στωϊκῇ Σχολῇ ὑπάρχει δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἐπικτήτῳ καὶ τῷ Μάρκῳ Ἀδρηλίῳ, οἵτινες ἐξ ἄλλου οὐδεμίαν ἰδιαίτερον προτίμησιν ἐδείκνυσαν διὰ τὴν κυρίως ἐπιστήμην τῆς φύσεως,

Ὅχι ὀλιγώτερον ἐγγὺς τῆς Στοᾶς πρὸς τὴν Ἐπιστήμην Ἰσάτο ἢ δευτέρα πρὸς τὴν πρώτην. Ἄν διατρέξωμεν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐπιμέρους ἐπιστημῶν θὰ εὐρώμεν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ν' ἀκολουθοῦν τὴν κοσμοθεορίαν τῆς Στοᾶς. Ἐκ τῶν Μαθηματικῶν ὁ διάσημος Εὐκλείδης ἐξ Ἀλεξανδρείας ἦτο Στωϊκός. Τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς Γεωμετρίας ὠνόμαζε «κοινὰς ἐννοίας» (notiones communes). Ὁ ἀστρονόμος Ἄρατος, ὁ Ἀστρονόμος καὶ Γεωγράφος Ἐρατοσθένης ἀπεκάλουν ἐπίσης ἑαυτοὺς στωϊκοὺς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν διασήμων ἱατρῶν Κορνηλίῳ Κέλσῳ ποῦ ἔζη κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα π. Χ. καὶ τοῦ Ἀθηναίου ἐξ Ἀτταλείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις κατὰ τοὺς πρώτους αυτοκρατορικοὺς χρόνους ἴδρυσεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Στωϊκῆς Φυσιολογίας τὴν πνευματικὴν Σχολὴν τῆς Ἰατρικῆς, περὶ τοῦ Γραμματικοῦ Κράτους καὶ τῶν ἱστορικῶν Ἀπολλοδώρου τοῦ συγγραφέως τῶν χρονικῶν καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς ἰδέαις ὄχι δὲ καὶ ταῖς λεπτομερεῖαις περὶ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Διοδώρου τοῦ ἐκ Σικελίας. Ἐκ τῶν Ρωμαίων ἱστορικῶν ὁ Τάκιτος πρὸς οὐδὲν ἄλλο φιλοσοφικὸν σύστημα ἰσάτο ἐγ-

γύτερον ἢ πρὸς τὴν Στοάν. Εἰδικῶς δὲ καθόσον τοῦτο ποιά τις πρὸς τὸν σκεπτικισμόν κλησίς τοῦ τὰ ἐπέτρπεε ἠσπάζετο ἐν μέρει τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Σενέκα περὶ Θεῶν, πεπωμένον καὶ ἀρετῆς.

Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀπόψεων, τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν δρᾶσιν, ὅσον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς νὰ ἔλκη πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἐπιστήμην, ἢ Στοὰ εἶνε κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς Σχολῆς τοῦ Ἐπικούρου. Ἡ τελευταία οὐδὲν σχεδὸν ἔπραξε διὰ τὴν ἐπιστήμην. Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ἐρευνητῶν εἰς μόνον ὑπάρχει, ὁ ἰατρὸς Ἀσκληπιάδης, ποῦ κατέλεγε ἴσως τὸν ἑαυτὸν

του μεταξύ των Ἐπικουρείων. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε ὡσαύτως ὁ ἔρανιστῆς Διογένης Λαέρτιος πρὸς τὸν ὅποιον δέον νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες διὰ τὰς σημειώσεις του ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τοῦτο ἐλλείπει ἄλλων καὶ καλλιτέρων πηγῶν. Μόνον ἡ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν Στοάν, ὅσον ἀφορᾷ τὸν σύνδεσμον αὐτῆς μὲ τὴν ἐπιστήμην.

Καὶ τοῦτο ὅμως ἴσως εἶναι συνέπεια τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ἐνεργητικότητος τῆς Στωϊκῆς Ἠθικῆς.

Ω.

.....

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΕΡΟΠΛΟΪΑΣ

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀεροπλάνου θὰ παραμένῃ εἰς τὸν αἰῶνα ἄλυτον. Ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται πράγματι νὰ βαδίξῃ παρὰ πολὺ βρῦδέως, αἱ πρόοδοι δὲ, αἵτινες καθορίζονται διὰ τῶν νέων ἀναγκῶν τῆς ταχείας μεταφορᾶς δημιουργοῦν λόγους ἐπανξάνοντας τοὺς κινδύνους.

Δὲν παρήλθον ἀκόμη 25 ἔτη ποῦ οἱ ἀδελφοὶ Ῥάιτ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τοῦ Λουδ. Μονιγιάρ ἐτελειοποίησαν τὸ σύστημα τῶν πηδαλίων καὶ τοῦ στραβώματος. Σήμερον δὲν ὑπάρχει ἀεροπλάνο ποῦ νὰ μὴ εἶναι ἐφοδιασμένο μὲ ἐν σύστημα ἐλέγχου ποῦ προῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐδημιούργησαν οἱ ἀδελφοὶ Ῥάιτ, οἵτινες καὶ πρῶτοι κατέδειξαν τὸν ῥόλον τῶν ἄκρων τῶν πτερυγῶν ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸν ῥόλον τοῦ πηδαλίου κατευθύνσεως. Ἡ μέθοδος αὐτῆ τοῦ ἐλέγχου παρέχει ὅμως ἱκανοποίησιν μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ τὸ ἀεροπλάνο χά ν εἰ τὴν τ α χ ὕ τ η τ ἄ τ ο υ

Τὸ ἀεροπλάνο βαρύτερον τοῦ ἀέρος δὲν εὐρίσκει στήριγμα εἰς αὐτὸν εἰμὴ μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον μιᾶς ἐλαχίστης ταχύτητος, διασφαλιζούσης τὴν σταθερότητά του. Διὰ τὸν λό-

γον αὐτὸν, ὅταν τὸ ἓνα μοτὲρ χάνει τὴν δύναμίν του, ὁ πιλότος ὀφείλει πάραυτα νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἀεροπλάνον του κατεύθυνσιν καταβάσεως, ἵνα ἐξασφαλίσῃ δι' αὐτῆς τῆς κλίσεως τῆς πτήσεως ἀρκετὴν ταχύτητα.

Ὅταν ἡ ταχύτης καθίσταται πολλὴ μικρὰ τὸ ἀεροπλάνο εὐρίσκειται ἐκτὸς ἐλέγχου. Λέγονι τότε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐπαγγέλματος ὅτι καὶ ἐντολαὶ δὲν ἀνταποκρίνονται ἐνταῦθα δὲ κεῖται ὀλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ἀσφαλείας ἐπὶ ἐνὸς συνήθους ἀεροπλάνου-ἐκτὸς φυσικὰ τῶν ἄλλων κινδύνων (καταστροφή μηχανημάτων, πυρκαϊά)

Τὸ ἐκτὸς ἐλέγχου ἀεροπλάνον δὲν ἐπιτρέπει πλέον τὴν ἀπόκτησιν μεγαλειτέρας ὠθησεως δι' αὐξήσεως τῆς παρεμπιτήσεως τῆς πτέρυγος, ἀνορθομένου τοῦ ἀεροπλάνου ἢ καταβιβαζομένων τῶν ἄκρων τῶν πτερυγῶν. Τουναντίον ἡ σταθερότης ἐλαττοῦται καὶ ἐντέλει μεταβάλλεται εἰς μίαν πτώσιν ἀπτόμον.

Ὡς ἐκ τούτου ἐξήτησαν νὰ εὕρουν τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπεκτείνουσι τὸν ἐλεγχον ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐπικίνδυνον περιπτώσιν μιᾶς πτέρυγος τελείως ἀνορθωμένης ἐξασφαλίζοντες κατ' αὐ-